

*„După atîția ani și după-atîta suferință, știți cum...
că dacă era imediat suferința s-o spui, era mult mai
mare, pentru că, după atîția ani, după 40 de ani,
s-or mai uitat multe.“*

VIORICA HENȚ, născută în 7 ianuarie 1937, **Clopodia**. Deportată din **Clopodia** (Timiș) în **Olaru (Roseții Noi)**. Înregistrată în 20 octombrie 1991, Timișoara.

b În ziua de Rusalii, 17 iunie a fost. Am venit după-masă de la horă acasă și era o mătușă la noi, îi spunea bunicii: „- Fiți atenți, că deseară se-ntîmplă ceva, că vă ridică.“ Bunica a fost foarte speriată, o zis la bunicu: „Fii atent, ar fi bine să te duci de-acasă, zice, că uite ce-a venit și-a spus verișoara ta, că o să te ducă.“ Noi n-am știut că c₁ duce toată familia. Am crezut că numai pe bunicu. Și noaptea la ora 12, 12 jumătate, așa, ne-am trezit o dată c-o năvălit în casă. Era armată, era miliție și era câțiva civili care-or strigat: „- Ieșiți afară, bandiților, în numele legii sînteți arestați.“ Era plină curtea cu soldați cu baionetă pe armă... „Să știți, în două ore să vă-mpachetați și... plecarea.“

c₂ Bătrîni, săracii, or fost speriați, asta n-a fost chiar așa de ușor, după o viață ce-ai adunat și în 2 ore te pui ca să poți să pleci. Și or adunat ce s-o putut, dar să știți că am fost numai sub baionetă. Oriunde mergeau, soldații mergeau după ei. Mi-amintesc de tata că zicea: „- Măi băiatule, stai liniștit, dragă, acolo, să nu-ți fie frică, că nu-mi iau familia și să plec, zice, fii liniștit, stai liniștit!“

j₁ Or adunat ce-or putut și ne-am împachetat. Între timp, eu numai ce terminasem școala, s-or adunat colege în fața ușii, pe care nu le-o lăsat, bineînțeles, să intre la mine, pe nici una. Am plîns, așa de distrusă-am fost, că din toți copiii cîți am fost în clasă am plecat doar eu și-ncă-un coleg. Am plecat plîngînd, ele-or venit la o distanță oarecare după mine și era un milițian la noi în sat, o răutate de om, tot timpul ne fugărea, spunea: „- Plecați, lăsați-o-n pace, n-aveți nimica

cu ea. S-a terminat cu ei.“ Ne-o dus, ne-a urcat în vagon, la gară, după care noaptea, pe la 10-11, am plecat.

Am plecat, așa mergea trenu de credeam că zboară, nu o oprit nicăieri, în special în gările principale. Niciodată n-o oprit. Așa, pe la periferie, unde în gări alimenta locomotiva cu apă sau... Tot timpul am plîns. Am mers pe-aicea, pe sus, prin Ardeal, pe la Copșa Mică o oprit trenu și-o venit o sanitară cred că era, ne-o adus ceva ceai și ceva pîine cu marmeladă pentru copii. Și ea mi-a spus: „- Nu mai plînge, dragă, că dacă plîngi o să te despărțim. O să rămîi într-un spital și te despărțești de părinți.“ Am plîns atît de mult, că n-am mai știut. Mi-a părut rău oricum, cum am plecat din sat. Și... nu a mai oprit de-acolo, numai la București, la triaj. Și cînd la București, la triaj, toată lumea a coborît pentru că or mai avut nevoie oamenii să mai coboare și jos. Și acolo o vrut să ne-mpuște un soldat. Pentru că am coborît din vagon. De-acolo am plecat și am ajuns a doua zi pe la ora 2 după-masă acolo, la Călărași, acolo am fost repartizați. Acolo era plin de căruțe, tot felu de oameni, dar erau așa de rezervați față de noi, nimeni n-o vrut să se-apropie, fiindcă înainte de-a ne duce noi acolo au ținut o ședință cu ei și-o spus că noi sîntem oameni periculoși, că sîntem oameni sălbatici, tot felu de prostii o băgat în cap la oameni. Și ei s-or ferit de noi, n-or vrut să ne accepte.

Am încărcat, ce-am avut așa, puținul ce l-am luat și ne-am dus cam o distanță de 15-16 km de orașul Călărași, am fost. Ne-o dus într-un cîmp liber unde nu era nimic, era numa lanuri de grîu, porumb, bumbac, și-acolo ne-o pus exact cum ai pune un animal la par.

N-am avut apă, că erau săpate cîteva fîntîni acolo, era numa apă sărată, ca apa de mare. Ne-aduceau apă cu cisterna din Borcea. O apă murdară la care se băteau oamenii și erau foarte mulți în satu meu, c-or fost 1 029 de familii care eram dislocați. Și era o grozăvie acolo, la apă, cînd trebuia să ia apă, și nu am fost obișnuiți, am băut numa apa cu oțet, că altfel n-ai putut. S-a-mbolnăvit lumea, a făcut diferite boli. Am fost în cîmpu liber, nicăieri nici un acoperămînt, ce-or putut oamenii să facă din mobila ce-or avut-o, puțină, ce-o făcut așa, o-njghebat o șatră, cum s-ar spune. Acolo mai mult noi copiii am stat, că bătrînii n-au avut unde să stea. Așa am stat din iunie și pînă-n octombrie, în șatra aia. Ne-o obligat după aia să ne facem case, ne-am făcut din pămînt bătut și ce să vă povestesc că imediat ne-au dus la lucru. Ne-a obligat să mergem la lucru.

Dar ce viață a-nceput pentru noi! Noi în special aici, în Banat, am fost obișnuiți să mîncăm într-un fel. Și-acolo cînd ne-am dus, mizeria aia și ciorba aia, și, să nu vă spun, că ne dădea și carne

C₅
C₆

J₁

e

J₄

B₃

e

g₂

g₆
f

g₄

g₂

g₄ stricată. Vai de noi cum ne-o tratat! Ne ducea obligat să lucrăm acolo,
B₃ noi am lucrat la bumbăcărie. Pe urmă s-o făcut canale pentru irigație.
Lucram toată ziua, căram la roabe cu pământ, lucram la săpat de
canale, tot lucruri din astea grele. Și n-am fost plătiți, numa ce-o
trebuit, și nici n-am fost considerați, că toată lumea ne striga
„coreenilor“ și în tot felul. Și-o bătut joc de noi. N-am fost luați în
considerație de oamenii de acolo, de... Mizeria care-am tras-o noi și
vîntul ăla care bătea toată ziua...! O fost pentru noi un chin Bărăganu
ăsta! Da ce să facem, dacă-așa a trebuit să... Am suportat!

g₄ Am lucrat, după aceea am lucrat pe la grădinărie, am lucrat în
baltă, dar era acolo cultură de porumb, cultură de sfeclă. Noi n-am
știut niciodată că-i duminică sau că-i sărbătoare, pentru noi a fost în-
continuu munca. Lucram, dacă intram la irigații, intram de ziua de la
ora 10 pînă mîine zi la ora 10. Încinuu cu picioarele-n apă și-n
g₆ mizerie. De-acolo ni se trag și o groază de boli. Sîntem, eu cred că
majoritatea, bolnavi cu bolile astea de-acolo.

d₅ Satu nostru se chema Olaru, lîngă comuna Roseți. Și cînd ne-o
f dus acolo ne-o obligat să ne facem casă –, am făcut din pământ bătut.
Vă dați seama cît pământ o trebuit cărat pînă sus, cu gălețile trebuia
să le care. Stuful o trebuit să-l aducă din baltă, intra acolo bieții
g₃ oameni în apă, era plin de șerpi, de minuni din alea, lipitori, tot felu
de porcării. Or adus, or acoperit casele și-am intrat în casele umede,
g₅ că pămîntu ăla era gros și nu s-o uscat. Am stat în casele alea mucegăite
ca vai de lume, nu era foc, doamnă, da am făcut numai cu bețe de
bumbac, cu asta se făcea, cu ciulini din ăia care umblau pe cîmp așa.
Cu-așa ceva ne-am încălzit. Înduram frig, înduram... pe timpu ăla,
g₂ era timpu ăla cînd se mîncea la cartelă, nu era zahăr, nu era... Știți cu
ce-am trăit iarna? Cu mămăligă și ceapă. Sincer vă spun. Mămăligă
g₃ și ceapă. Că dacă-ncepea viscolu ăla să bată de iarnă, cîte 13 zile nu
puteam ieși din casă. Luam zăpada aia murdară și-o topeam și-o beam
în loc de apă, că altă posibilitate n-a fost.

g₅ Nici n-am avut unde să ne spălăm. Mergeau mamele noastre,
mergeau pînă la Borcea, acolo mergeau și spălau rufe, vă dați seama
ce rufe o fost alea, spălate. Am lucrat foarte mult. Era muncă grea,
g₄ tot muncă cu pământ. Căram cîte 180 de roabe de pământ la vîrsta
g₇ mea de 14 ani, un copil să care așa ceva! Lucram la gropi care erau
pentru silozuri, la 2 m aruncam pămîntu, de jos, așa, pămînt la 2 m
înălțime. Lucram cu tata.

a₂ Noi am fost o familie mai grea, erau mai mulți bătrîni. Am lucrat
c₃ numai eu cu tata și eram 7 membri în familie, bunicii și mama. Mama
acolo a avut poate-o fericire, mare, a născut acolo o surioară, a fost

o diferență de 16 ani între noi. A venit, așa, neprevăzută. Și pe urmă a trebuit mama să rămână cu sora, pentru că bunica și bunicu și cealaltă bunică, mama tatii, or construit casă. Au trebuit să ridice case, ei bătrînii au lucrat la casă, mama era cu copil mic, s-o făcut așa, că numai eu cu tata am întreținut. Lucram iarna la fabrica de bumbac, acolo unde se făcea vată. Și vara lucram la cîmp, la grădinării, la bumbac, la irigații. Norma a fost extraordinar de mare, 1 000 de m de săpat și banii erau puțini, trebuia să lucrăm, să facem eforturi mari. Ajungeam să facem două norme, ca să cîștigăm ceva bani. În schimb, mîncare atîta am avut, ce era de-acolo, de la cantină, că să știți că de multe ori seara luam porția lu tata și-a mea și-o duceam acasă s-o-mpărțim în familie, așa ca s-ajungă și ceilalți să mănînce. A fost foarte greu! Și mîncarea a fost o mizerie, o apă chioară cu cîtiva fulgi de varză-acolo-n ea numai și dacă era un pic de carne era extraordinar, îți era totdeauna un gust așa... Da trebuia să mîncăm, dacă n-am avut altă posibilitate de trăit. Trebuia să luăm totul așa cum a fost. A fost groaznic pentru noi.

În acest timp n-am avut voie să părăsim satu nou, nicăieri să ne ducem. Atîta, pînă la Călărașu ăsta, care l-am avut acolo cam 15 km. Mai mult n-am avut voie să mergem nicăieri, nici n-am avut voie să primim vizite, nici noi să ne ducem nicăieri. Am fost tot timpul sub supravegherea lor.

Care-or mai avut pe cineva acasă, or mai primit cîte ceva, care nu, or trebuit să trăiască din mizeria aia care a fost acolo. O fost groaznic ăștia 5 ani, or fost pentru noi un chin. Am fost considerați, cred, mai rău decît niște pușcăriași. Măcar ăia și-or știut pedeapsa, or stat acolo cît or stat și-or știut că la timpul, cînd o veni, se eliberează. Dar noi n-am știut. Pentru noi a fost foarte greu. Și nici n-am avut nici un drept, să te duci undeva sau să te plîngi cuiva.

Am fost 17 familii de la noi din sat, din Clopodia, ridicate, 17 familii. Au considerat că am fost *chiaburi*, că din cauza asta ne-o dus. Păi, am avut pămînt, sigur că da, a fost pămînt. Știți cum, asta a fost o moștenire de la bătrîni, de la mai mulți, pînă s-a ajuns la ceva pămînt și ei or considerat c-am avut și rude dincolo, în Iugoslavia, și-or spus că bunica mea, mama mamei, a fost de-acolo, din Iugoslavia. Și-a spus că sîntem titoiști, că sîntem înfrățiți cu Tito. Și pe ceilalți din sat i-o luat... da să știți că nu s-a luat după dreptate. Cînd am ajuns acolo, după ce-am ajuns acolo, s-o făcut un fel de recensămînt și s-a chemat pe listă și, cînd s-a ajuns la numele unora, erau mult diferite de care-au fost acolo-n Bărăgan și care-au fost trecute pe listă. Poate-a fost și-aicea niște lucruri... Care-or rămas acasă probabil or

d₃ plătit bine pentru c-or rămas acasă. Și-ncă-au fost nemți care-or fost
de la noi din sat, vreo 3 familii, or fost oameni mai săraci, nu putem
spune c-or fost oameni așa, cu situație, și i-o luat și i-o dus acolo-n
Bărăgan și-or suferit și ei. Probabil că pentru asta i-o dus, că sînt
nemți, dar ei, săracii, or fost alții care-or fost trecuți pe listă și ei or
suferit în locu lu ăia. Pentru c-au fost niște oameni răi la noi în sat
d₂ și ăștia or făcut ce-or vrut ei, de fapt ca-n toată perioada asta. Listele
s-a-ntocmit de la primărie. Pe baza asta ne-o luat, listele de la primărie.
Primarul, el a fost ăl care-o făcut listele, o-ntocmit listele și probabil
le-o dat undeva la verificat, nu știu, dar cînd o venit comisia aia
care-o fost acolo, o venit cu lista, că în casă cînd o intrat or strigat
pe nume pe toți, să vadă dacă sîntem prezenți toți acolo. Așa ne-o
luat! Mătușa care ne-a spus o fost bună prietenă cu soția primarului
și probabil acolo s-o vorbit la soția... la primar. Dar nu știa ceva
b₃ precis, nu o știut că vom fi ridicați cu toată familia, ea o crezut că
numai bunicu! Că bunicu o fost mai de multe ori avertizat în timpu
ăsta. Mi-amintesc, cu 2 ani înainte, erau cotele alea mari și o-ncercat
să ne dea foc la grîu în curte, cineva pus de primar, că o căutat sub
orice formă un motiv ca să-l închidă pe bunicu și n-or avut motiv.
Totdeauna s-o găsit cineva care să-l apere, că a fost om cinstit, și-o
căutat de treabă, nu o avut cu nimeni nimic. Și-atunci cînd ne-a dat
foc o fost o vecină-n grădină și aia o văzut și or stins imediat focu,
nu s-o-ntîmplat nimica, așa c-au reușit să salveze grîul. Da el o încercat
j₁ în orice fel să facă rău. O fost un om rău. El a fost un om dintr-o
familie de oameni, ce să vă spun, foarte săraci. Și era, plus de asta,
și un om care nu i-o plăcut să muncească. Și, bineînțeles, cînd o venit
regimu ăsta pe ei i-o luat prima dată, pe care n-or avut nimica. Și ei
or căutat imediat să se răzbune. Și s-o răzbunat în așa fel că o făcut
din oameni ce-o făcut.

l₂ Cînd ne-am întors înapoi, n-am mai găsit în curte, numai casa,
restu tot a fost descompletat, totu-a fost dărîmat, totu-a fost stricat, tot
au luat. N-o mai fost nimica. Și casa a fost cu geamuri sparte, rupte,
totu-a fost prăpăd făcut. Pentru că or căutat să se răzbune, pe oameni,
b₄ doamnă, asta a vrut, să se răzbune. Că dacă ei ne lăsa pe noi în pace,
ar fi putut și-așa să ia pămîntu, cum s-o făcut lumea-lată colectivizarea,
putea și pe noi să ne lase, că nimeni nu s-ar fi opus. Cum o spus: „În
2 ore să vă-mpachetați și să plecați“, așa putea foarte bine să spună:
„- Oameni buni, uitați, pămîntul este-al statului, nu mai este-al vostru“,
că nimeni nu s-ar fi opus, că un om cu mîna goală nu s-ar fi putut
bate cu ei. Și oamenii la noi, aici, nici n-or fost oamenii așa răi. Da
ne-o luat de-acasă și ne-o dus acolo în Bărăganu ăla. Au stricat și

pămîntu ăla, c-atîta pămînt acolo cît o fost care-o stat, nelucrat, care putea să producă ceva. Casele ălea... acuma acoperișu, deci lemnăria și geamurile, le-o dat statu. Asta totuși o fost o pierdere pentru stat, pentru că o dat atîția bani și după ce noi am plecat acolo tot s-o dărîmat, nu mai este nimica. Eu nu am fost, da or mai fost oameni care-o fost acolo și nu-i nimica din el. Pentru ce-o trebuit să să răzbune așa pe oameni și să ne chinuiască cum ne-o chinuit, că ne-o dus acolo, ne-o așezat ca pe niște animale fără acoperămînt? Știți, de multe ori mă gîndesc, poate că numai Dumnezeu ne-o ajutat, că-n timpul ăsta, cît am stat în corturi, niciodată n-a plouat. Niciodată, împrejur de toate satele astea o plouat, numa acolo la noi n-o plouat. Niciodată. Că ne-a ferit Dumnezeu. Să stai așa, ca un animal. N-am avut, doamnă, unde să gătim. N-ai avut unde să-ți faci un ou, pentru că n-o fost unde, n-o fost nimica, or umblat femeile după rădăcini de la tulei. Cu asta... și puneam, vă dați seama, cum o fost mîncarea aia că numa a fum o mirosat, nici n-ai putut s-o mănînci. Mîncarea acolo, unde-am fost, la cantină, unde-am lucrat, dac-am lucrat la bumbacuri, era o groază... din arpacaș și din varză acră nu ne-o scos, n-am mai știut nimica. Și-am lucrat și dacă știți în ce condiții! Că de multe ori nu puteam veni acasă, trebuia să stăm în dormitoare, vă-nchipuiți că ne puneam în dormitoare comune cu bărbații, să doarmă femeile. Și-acolo eram batjocorite pur și simplu de ăștia, de oamenii ăștia, din satu vechi, veneau după noi, după fete. Cîte fete n-or fost violate, cîte fete n-or fost batjocorite de ei! C-am fost în situația asta în care-a trebuit să tăcem. N-am putut să spunem nimica. O fost groaznic să stai într-un dormitor, săracele bătrînele, așa ne ocroteau, se culcau ele pe margine și noi, fetele, ne băgam între ele. Și-așa țineau păturile pînă noi ne dezbrăcam. Dar să nu vă spun în ce fel trebuia să fii, că n-ai putut să te speli nicăieri, să dormi așa murdară, n-ai avut nimica și cînd ai venit acolo, în fiecare sară, asta era mîncarea, mămăliga. E bună și mămăliga, da nu-n fiecare zi și în ce condiții ne-o dat-o, cu bucăți așa de dovlecel și cu apă chioară. Asta a fost viața noastră.

Mergeam, lucram pe baltă-acolo, unde erau numai șerpi, așa umblau șerpii pe canal, cum ar umbla la noi muștele. Era un șanțuleț așa, mai micuț, și trebuia să lucrăm acolo, intram, lucram, irigam. Sau lucram la grădinării. Așa am fost persecutați, că n-ai avut voie să iei o roșie sau un castravete. Doamne ferește să ne fi prins cu ceva, că iei s-aduci acasă sau să... N-am avut voie. Și nici n-ai avut voie să te duci să te plîngi, ne-or plătit așa cum or vrut ei, nu ne-o plătit ca să fim mulțumiți de munca noastră. Și munceam zi lumină, de dimineață și pînă seara cînd... Nu s-o muncit la oră, să spui că ai

o

f

g₅g₂g₁₁g₃g₄

muncit 8 ore, și n-am fost plătiți pentru munca noastră, am fost numa chinuiți. Am lucrat la munca pământului, am lucrat la irigații, la asta, era foarte greu în apă să lucrezi și alimentele astea pe care ni le-a dat ei, am fost mai mult flămânzi decât sătui. D-acolo ni se trag toate bolile, și inime și rinichi și de toate.

g₇ A fost școală, pînă la șapte clase. Știți, cum era, că era acolo tineret, erau aduși studenți, erau elevi care nu și-or terminat școala, erau toți, eram puși la chinuri groaznice, la muncă, altă posibilitate nu o fost, nu ne-o dat voie. Chiar în primu an după ce am mers acolo, erau mai mulți studenți care-or încercat, or spus că să-ncerce ceva, dacă este o posibilitate, să continue mai departe sau să se formeze un liceu pentru noi. Și o venit din Călărași un profesor, care el ar fi vrut să ne dea ceva ore, la o secție din asta unde eram noi la lucru. Spune: „- Ia, uitați copiii, eu încerc să vă dau aicea“, a fost un om, mai așa, mai de Dumnezeu. Și cînd l-o găsit că vrea să ne dea ore, l-or luat și l-or dus de-acolo. L-or transferat și din orașu Călărași. Erau și oameni de treabă, era un inginer mai bătrîn, doamnă, a muncit cu tatăl meu, a fost o plantație de salcîmi și trebuia scoase rădăcinile din pămînt, ca să niveleze pămîntu pentru irigat, pentru bumbac, că acolo a fost cultivat mai mult bumbac. Și eu am lucrat cu tîrnăcopul alături de tata și dumnealui o venit și-o spus lu tata, zice: „- A cui este fata asta?“ Eram firavă, slăbuță. Zice: „- A mea“; „Păi, dumitale nu-ți pare rău după ea, că lucrează alături de dumneata? Dumneata te compari cu dînsa?“ Zice: „- Da ce să fac, dom' inginer, că trebuie să trăim, n-am ce să fac, asta-i situația!“ După care dînsu o spus: „Auzi, te rog să nu o mai aduci la lucru“. Tata: „- Da-i imposibil, domnu inginer, cum să trăiesc eu, nu vă dați seama că-acasă mai am cinci suflete care trebuie să trăiască din urma mea?“ O zis: „- Uite, o săptămînă o lași acasă, și eu am așa o fată ca ea, și o lași acasă că te ajut eu cumva.“ Și am stat o săptămînă acasă, după care m-am dus, că vă spun că mergeam dimineața la lucru și-mi venea rău, leșin, flămîndă, mîncare puțină, la un copil de vîrsta aia trebuia altceva de mîncare. Și cînd m-am dus la lucru după o săptămînă a spus: „- Te rog să rămîi la bucătărie, să ajuți aici bucătăreasa“. Dar mi-a fost și mai greu, c-acolo trebuia să cărăm găleți cu apă, să speli, poate mai bine acolo, că totuși n-am fost în vîntu ăla, c-acolo veșnic, veșnic o bătut vîntu și prafu, că era un praf atît de gros pe jos și era fierbinte că nu puteai să-l calci. Era foarte cald acolo.

g₄ Și-am lucrat acolo la bucătărie după care am spus lu tata: „- Nu mai pot, eu nu pot să lucrez aicea, mi-e mai greu“. Era pentru multă lume, acolo erau sute și sute de oameni, lucrau. Și m-am dus înapoi

să lucrez. Da nu puteam să fiu scutită, că trebuia să lucrez alături de bărbați, lucram, căram roabe de pământ, era o femeie sîrboaică, tot spunea: „- Dragă, mai poți, că eu nu mai pot și-s mai bătrînă decît tine și tu mai poți?“ Încerca, săraca, să pună tot mai puțin pământ în roabă, ca să nu duc atîtea roabe, 80 de roabe să le împingi pe arătură, asta era o muncă foarte grea. Da o trebuit! N-aveam ce să facem! Ne-a supus la niște munci groaznice!

La săpat, săpam, acolo era un pământ... nu era pământu rău, da era numai pir și ăsta o fost așa ca o sîrmă. Dai acolo toată ziua cu sapa aia, 2 000 de m, 1 000 de m norma, făceam două norme, trebuia 2 000 de m. O fost foarte greu. N-am avut posibilitatea, nu s-a ținut cont că sîntem copii, să ne fi ușurat cumva munca, nouă, copiilor, nu! A trebuit să muncim ce s-a muncit, asta și pentru noi.

Cînd am fost toamna, la recoltat de bumbac, era foarte ușor, se plătea ieftin adunatu, trebuia să-alergăm, să fugim, ca s-aduni cantitatea aia cît o fost norma care... pentru noi copiii, mai era cumva, că eram mai tineri, fugeam, dar, săracii, care-o fost mai bătrîni nu-și făcea norma. N-o ajuns nici să-și plătească mîncarea care-or mîncat-o.

Am fost acolo din multe comune, mai ales din Caraș-Severin au fost foarte mulți. De la Iam, de la Ciuchici, de la Nicolinț, de la Răcăjdie, de la Vrani, de la Vrăniuț, de la Potoc, de la Iam or fost foarte mulți. Din Timiș am fost numai noi și comuna Ferendia. A mai venit de aicea de la Jimbolia, Uivar, Peciu, Șandra, da ăștia erau mai mult nemți.

După atîția ani și după-atîta suferință, știți cum... că dacă era imediat suferința s-o spui, era mult mai mare, pentru că, după atîția ani, după 40 de ani, s-or mai uitat multe. Dar, să știți, și cînd mă gîndesc, de multe ori... aveam două fîntîni cu apă bună, eram 1 025 de familii. Stăteam acolo la rînd să izvorască apa și, cînd era dimineață, era mai mult de-o mînă de mîl din ăla galben acolo, din fîntîna asta, că n-am ajuns să luăm apă curată, că nu s-o putut după asta și stăteam acolo să izvorască apa, că n-am avut din altă parte să bem apă...

Dar eu cred că pedeapsa de la Dumnezeu le vine. Noi, care-am fost așa, n-am fost învățați să ne răzbunăm. Răzbunarea le-o dă Dumnezeu. Dar totuși îi păcat pentru că atîta lume o suferit. Atîta lume nevinovată, și atîta am suferit, atîția ani, fără ca să fi făcut măcar ceva. Or fost oameni luați de prin casele lor, din gospodăriile lor, aruncați acolo-n cîmpu liber, fără nimica, fără... măcar să fi avut careva ceva. Fără să fii judecat, că nu poți să pedepsești un om fără să-l judeci. Dar ei ne-o pedepsit fără judecată. Și ne-or dus acolo și ne-or chinuit că din asta ni s-o tras.

m Uitați, vă spun, din 17 familii mai sînt 3 familii. Toți or murit. La 60 de ani, la 50 și ceva de ani, toată lumea așa s-o curățat, n-or ajuns să-mbătrînească.

M Trebuie să se știe lucrurile astea. Ar trebui, să știți c-ar trebui. Pentru că generația care vine niciodată să nu aibă vreo impresie bună despre comunismu ăsta. Că comunismu ăsta o fost un jug, un jug care-o făcut din oameni... i-o făcut neoameni. Am ajuns în situația

n₃ asta și-n prezent. Uitați că nu ne suportăm unii cu alții. Pentru ce? Am crescut împreună cu unguri, cu nemți cu... și-acuma ei bagă vrajba-ntre oameni. Îi fac pe oameni să se urască. De ce? Pentru că și unguru și neamțu o suferit alături de noi. Și el o mîncat aceeași mîncare și-aceeași mizerie ca și noi. Și ei caută-n continuare să facă ce-or făcut. Da să știți că e de plîns țara asta a noastră, ce-or făcut ei cu oamenii. O ajuns omu în gospodăria lui să nu aibă. De Crăciun, cum o fost, cît o fost omu de sărac, o avut un porc, o avut ceva-n curtea lui... Or ajuns că-s curțile goale, n-au oamenii nici păsări, nici nimic, pentru ce? Pentru că or vrut ei așa. N-or dat nimica la oameni.

b₄ Nu le-o dat... nu le-o dat porumb, nu le-o dat grîu, nu le-o dat nimic, în special la noi, să știți c-o fost o femeie președintă, la colectiv și-or fost care-or făcut direct ce-or vrut ei. Nimeni nu i-o luat, or fost oamenii mai liniștiți, nimeni nu s-o dus să-i reclame și-or făcut ei ce-or vrut. Și-așa or făcut și-acuma, or vîndut oile, or vîndut caii, or vîndut ce-o fost de pe la colectiv, o spus că colectivul are datorii. Le-or vîndut, și-or luat ei, da. Că președinta asta și-o luat oi, că are 300 de oi. Și-o luat oi, și-or luat vaci, și-or luat porci, au împărțit între ei. Care-or avut bani. Care n-or avut bani, n-or luat. Și bineînțeles că ăia or fost, care or știut. Grajdurile de la colectiv, tot ei le-or luat. Tot așa, asta-i situația și-n prezent. Numai oamenii or trăit 40 de ani în frică, și tot așa li-i frică și-acuma. Nu au curaj. Încă oamenii nu s-or deșteptat, încă nu și-or dat seama că au dreptu să spună ceva...